

125). Ayrıca İslâm'da uğursuzluk telakkisinin bulunmadığı, uğursuzluğa inanmanın kişiyi şirke düşürebileceği haber verilmiş, kuşun ötmesinin ve uçmasının uğursuzluk sayılamayacağı belirtilerek ilginç görülen nesne ve olayların hayra yorumlanması tavsiye edilmiş (Buhârî, "Tıb", 19; Müslim, "Selâm", 102-109, "Mesâcid", 33), büyü yapmanın, büyüden ve hastalıktan korunmak için muska taşımanın tevhid inancını zedeleyeceği bildirilmiştir (Müsned, I, 381; Ebû Dâvûd, "Tıb", 17). Kişilerin inançlarını istismar eden kâhin ve falıcılarla onların günümüzdeki uzantıları olan medyum ve astrologların sözlerine itibar edilmemesi İslâmî açıdan bir zorunluluktur. Bu tür hurafeleri İslâm'a mal etmek için Hz. Peygamber'e nisbet edilerek aktarılan rivayetlerin tamamı İsrâiliyat'a dayanmaktadır. Resûl-i Ekrem hastalıklardan korunmayı ve bir rahatsızlığı tedavi etmek için tıbbî çarelere başvurmayı tavsiye etmiş, onun bu tür tavsiyeleri hadis mecmualarında "Kitâbü't-Tıb" başlığı altında toplanmıştır (Buhârî'de 76.; Ebû Dâvûd'da 27.; Tirmizî'de 26.; İbn Mâce'de 31. kitâb). Meşrû arzulara ulaşmak için muskalara ve tıslımlara değil normal çarelere başvurmak gerektiği Kur'an'ın tavsiyeleri arasında yer almaktadır; Kur'an-ı Kerim'de üzerinde önemle durulan "sünnetullah" kavramı bunun açık bir delilidir. Daha çok inanç boşluğundan kaynaklanan ve insanları Allah'tan başka varlık ve güçleri kutsallaştırmaya götüren hurafeler dinî hayatı zayıflattığı gibi ruh sağlığında da olumsuz yönde etkilemekte, ayrıca insanları bilimsel alanda geri kalmaya mahkûm etmektedir. Zira ilmî faaliyet varlıkları akıl ve bilimin yöntemleriyle incelemeye, hangi sonuçların hangi sebeplere bağlı olduğunu belirlemeye dayanır, hurafelere inananların ise böyle bir yöneliş içine girmeleri oldukça zordur.

Hurafeleri konu alan yaygın eserler arasında Ahmed b. Ali el-Bûnî'nin *Şemsü'l-ma'ârifî'l-kübrâ* (Kahire 1291) ve Süleyman el-Hüseynî'nin *Kenzü'l-havâs* (İstanbul 1322) adlı kitapları zikredilebilir. M. Şemseddin'in *Hurâfattan Hakikate* (İstanbul 1332), Kemalettin Erdil'in *Yaşayan Hurafeler* (Ankara 1991), İsmail Lütfi Çakan'ın *Hurafeler ve Batıl İnanışlar* (İstanbul 1981), Recep Aktaş'ın *Bâtıl İnançlar* (Adana 1965) ve Mustafa Uysal'ın *Bid'at ve Hurafeler* (Konya 1969) adlı kitapları ise hurafelerin tenkidi hakkında yazılan eserlerden bazılarıdır (ayrıca bk. CİN; FAL; İLM-i AHKÂM-ı NÜCUM; REMİL; SİHİR).

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'l-Esir, *en-Nihâye*, "hırf" md.; *Lisânü'l-'Arab*, "hırf" md.; *Tacü'l-'arûs*, "hırf" md.; M. F. Abdülbâki, *el-Mu'cem*, "gyb" md.; *Müsned*, I, 174, 180, 381; II, 68, 408, 429, 476; III, 477; V, 60; VI, 157; Buhârî, "Tıb", 19, "Büyü", 25, 113; Müslim, "Selâm", 102-109, 122, 125, "Mesâcid", 33; Tirmizî, "Siyer", 46; Ebû Dâvûd, "Tıb", 17, 19, 21, 24; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsa't* (nşr. Mahmûd et-Tahhân), Riyad 1415/1995, VII, 40-41; İbnü'l-Cevzî, *Telbîsü İblîs*, Kahire, ts. (İdâretü't-Tibâati'l-müniriyye), s. 123-126, 150-387; Kalkaşendî, *Şubhu'l-a'sâ* (Şemseddin), I, 462-465; Heşemî, *Mecma'u'z-zevâ'id*, IV, 315; Mahmûd Şükri el-Âlûsî, *Bulûgu'l-ereb*, II, 325-365; Abdülhay el-Kettânî, *et-Terâtibü'l-idâriyye*, II, 352-353; Reşid Rızâ, *Tefsîrü'l-menâr*, V, 154, 159; VI, 149-150, 331-332; VIII, 368-371; IX, 340, 389-390; M. Şemseddin [Günaltay], *Hurâfattan Hakikate*, İstanbul 1332, tür.yer.; Cevâd Ali, *el-Mufaşşal*, VI, 162, 717-718, 822; Abdülkadir İnan, *Hurafeler ve Menşeleri*, Ankara 1962, tür.yer.; Abdülmuhsin Sâlih, *el-İnsânü'l-hâirî beyne'l-ilm ve'l-hurâfe*, Küveyt 1979, s. 76-85, 185, 261; İsmail Lütfi Çakan, *Hurafeler ve Batıl İnanışlar*, İstanbul 1981, s. 14-44; Ahmed Subhî Mansûr, *es-Seyyid el-Bede'î beyne'l-haқиka ve'l-hurâfe*, Kahire 1983, s. 198-199, 234-265; İbrahim Bedrân – Selvâ el-Hammâs, *Dirâsât fi'l-'aqliyyeti'l-'Arabiyyeti'l-hurâfe*, Beyrut 1988, tür.yer.; Martin Lings, *Antik İnançlar Modern Hurafeler* (trc. Nabi Avcı – Ufuk Uyan), İstanbul 1991, s. 10-11; Kemalettin Erdil, *Yaşayan Hurafeler*, Ankara 1991, s. 19-20, 30-31, 42-43; Ahmet Saim Kılavuz, "Cin", *DİA*, VIII, 9.

YUSUF ŞEVKİ YAVUZ

HUREYBÎ

(الخربى)

Ebû Abdîrrahmân Abdullâh b. Dâvûd b. Âmir el-Hureybî eş-Şa'bi (ö. 213/828)

Hadis âlimi.

126 (744) yılında Küfe'de doğdu. Basra'nın Hureybe mahallesinde yaşadığı için Hureybî olarak tanınmış, aslen Benî Hemdân'dan olması sebebiyle Hemdânî nisbesiyle de anılmıştır. Küfe'yi terkedip Basra'ya yerleşmesi konusunda iki ayrı gerekçeden söz edilmektedir. Bunlardan biri, bizzat kendisinin belirttiğine göre Basra'da Abdullah b. Avn ile buluşma arzudur. Ancak Hureybî yola çıkıp Küfe yakınlarındaki Kanâtıru Benî Dârâ'ya ulaştığında İbn Avn'ın ölüm haberini almıştır. İbn Asâkir'in naklettiği rivayete göre ise Küfe'de aynı mescidde çalışmalarını sürdürdükleri, Zeydiyye'nin kollarından Sâlihiyye'nin kurucusu Hasan b. Sâlih b. Hay ile bu mescidin yıkılan minaresinin onarımı konusunda aralarında çıkan ihtilâf üzerine Basra'ya gidip Hureybe'de yerleşmiştir. Yine İbn Asâkir'in belirttiğine göre bir ara Dimaşk'ta da bulunan Hureybî Hişâm b. Urve, A'meş, Evzâî, İbn Cüreyc ve Süfyân es-Sevrî gibi âlimlerden

hadis öğrendi; Ebû Amr b. Alâ'dan kıraat rivayet etti. Kendisinden de Süfyân b. Uyeyne, Fellâs, Ali b. Medîni, Müsedded b. Müserhed, Zühfî, Nasr b. Ali hadis, Müslim b. İsbâ el-Ahmer kıraat rivayet ettiler. Zehebî, ölümünden birkaç yıl önce talebelerinde gerekli ihlâsı görmediği için hadis rivayetini bıraktığını kaydeder. Bundan dolayı Buhârî kendisine ulaştığı halde ondan hadis alamamış, *el-Câmi'u's-şâhih*'inde yer verdiği hadislerini talebeleri olan Müsedded, Fellâs ve Nasr b. Ali'den rivayet etmiştir. Müslim dışında diğer *Kütüb-i Sitte* müellifleri de eserlerinde onun rivayetlerine yer vermişlerdir. İbn Mâkûlâ'nın belirttiğine göre kendisinden kolaylıkla hadis öğrenilemeyen Hureybî'nin bu konuda başvuranları zaman zaman reddettiğine ve bu yüzden kınandığına dair bazı rivayetler kaynaklarda yer almaktadır.

İbn Sa'd, Yahyâ b. Maîn, Ebû Zür'a er-Râzî, Nesâî ve Dârekutnî Hureybî'nin sika olduğunu belirtmişlerdir; Dârimî de onu Ebû Âsım en-Nebîl ile karşılaştırarak, "Her ikisi de sikadır, ancak Hureybî daha üstündür" demiştir. Ebû Hâtim ise ondan "sadûk" diye söz ederek re'yanlayışına meyli bulunduğuna dikkat çekmiştir.

Hureybî Kur'an'ın mahlûk olmadığı görüşündedir. Hureybî'ye göre kişinin çocuğuna verebileceği en güzel şey onu hadis öğrenmeye teşvik etmesidir. Kişi dindarlığını sözle değil amelle ve eserleriyle ortaya koymalıdır. Fakihin ilmi arttıkça ic-tihadını değiştirmesinin tabii olduğunu düşünen Hureybî, tevekkül "Allah'a karşı güzel düşüncelerle dolu olmak" şeklinde yorumlamış, amelin imandan cüz olduğunu, bu konuda Abdullah b. Mes'ûd, Huzeife b. Yemân ve İbrâhîm en-Nehâî'nin yolundan gittiğini belirtmekle imanını artıp eksilebileceğini ileri sürmüştür.

Hureybî 213 Şâbanının ortalarında (Ekim 828 sonları) Hureybe'de vefat etti. İbn Hibbân ise vefat tarihini 211 (826) olarak kaydetmiş, 213'te öldüğünü ileri sürenlerin bulunduğu da işaret etmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VII, 295; Yahyâ b. Maîn, *et-Târîh*, II, 303-304; Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir*, V, 82; İbn Kuteybe, *el-Ma'ârif*, s. 520; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dil*, V, 47; İbn Hibbân, *es-Şikâat*, VII, 60; İbn Mâkûlâ, *el-İkmâl*, III, 285-286; İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk* (Amrevî), XXVIII, 19-34; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam* (Atâ), X, 256; Miz-zî, *TeHzîbü'l-Kemâl*, XIV, 458-467; Zehebî, *A'lâmü'n-nûbelâ*, IX, 346-352; a.mlf., *Târîhu'l-İslâm: sene 211-220*, s. 205-209; a.mlf., *Tezkiretü'l-huffâz*, I, 337-338; İbnü'l-Cezerî, *Gâyetü'n-nihâye*, I, 418; İbn Hacer, *TeHzîbü'l-TeHzîb*, V, 199-200.

TAYYAR ALTIKULAÇ